

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

UPA2024/35

11. April 2024

Kristian Jeremiassen

Uunga siunnersuut Aalisarneq pillugu Inatsisartut inatsisaat

Aalisarnermut Piniarnermullu Naalakkersuisoq

Inuit Ataqatigiit isumaqarput nunatsinni pisuussutit tamarluinnarmik tunngaviusumik inuiaat kalaallit pigigaat. Taakkualu aamma inuussutissarsiutigalugillu iluaqutigissagaat.

Aalisarnermi pisuussutinillu atuinerni tamani avatangiisitigut, inooqatigiinnikkut, kultuurikkut aningaasarsiornikkullu - Tassa tamakkiisumik isiginnilluni piujuartitsineq tunngavigineqassasoq.

Isumaqarpuguttaaq aalisarnermut inatsisiliornerput iluatsillugu niuernikkut, ilinniartitaanikkut aningaasarsiornikkullu ullumerniit suli annertunerusumik iluaqutigisassatsinnik siursaataasussanillu alloriartariaqartugut. Aquut tamakkiisumik tigusariaqalerparput.

Akunermiliuttulersorluni niuerneq qimallugu nunatsinnit aallaavilimmik niuerneq ingerlasariaqalerpoq. Tassanilu ilaatigut ilinniartitaanikkut aalisarnerup iluani aningaasarsiorlunilu niuerutigineqarneranut ilisimasavut aamma qaffassartariaqarpavut. Nunat allat niuernitsinni akunermiliuttoriunnaarlugit.

Aalisarnermut inatsisissaq ukiorpassuarni oqallisaareerluni, qineqqusaarutaareerluni suliarineqareerlunilu ilaatigullu aalisarnerneq pillugu ataatsimiititaliarsuaq suliaqareersoq; kiisami Inatsisartuni oqallisingalungulu aaliangiiffingisassarput Inuit Ataqatigiit imatut oqaaseqarfingissavarput. Qujavugullu Naalakkersuisut inatsisissatut siunnersuut qaqimmassuk.

Piffissanngorpormi oqallisigiinnarunnaarlugu nutaamik aalisarnermut inatsiseqalernissarput. Pissutigalugu:

Siullertut inuussutissarsiuteqartut maanna ukiorpassuannngortuni qinikkat inatsisiliulersaarnerput pillugu utaqqimaarsimmata. Utaqqineq nalorninermik nassataqartarsimassasoq ilimanarluinnarpoq. Inatsisitigummi sinaakkutissat suunersut nalullugit siunissamat takorluugaqarluni pilersaarusiorsinnaaneq aningaasaliisinnaanerlu pisinnaangimmat. Tassa, nalornineq utaqqimaarnerlu qaangiuttariaqalerput. Siunissaq periarfissiisoq ikaarsaariarfiusariaqalerpat.

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

Tulliitut:

Ukiorpassuarni naqissuserneqartariaqartoq inatsisissatut siunnersuummi kiisami Naalakkersuisut naqissuserpaat, tassalu pisuussutit – aalisagaativut inuiaat kalaallit pigigaat. Kalaallillu tamakkiisumik pisassat pigissagaat, tassa 100%-imik nunatsinneersut piginnittuunissaat naqissuserneqalerluni. Inuit Ataqatigiit taamanna taperserpaat.

Aalisakkanik pisassaattillit eqiterukkaluttuinnarnerat killilerniarneqalerpoq. Pisassat pigineqarsinnaasut qummut killingata appartinneratigut kiisalu pisassaatinut naatsorsorneqanngitsunik toqqaannanngitsumik piginnittuusinnaanerup periarfissaajunnaartinneratigut. Eqiterussiunnaarluni siammasinnersumik piginnittuusoqarsinnaalernissaa tunngaviusumik taperserparput.

Killeqanngitsumik oqaannaranni naassaangitsumillusoq pisassanik piginnittuusinnaaneq aamma killilerneqalerpoq, taamaalillunilu pisassat qaqaguugaluarnersoq aqqissuusseqqiffigineqassappata, pisassanik uterartitsisinnaanermut inatsisitigut tunngavissamik pilersitsisoqarluni.

Maannakkut inatsimmi pisassaateqalersinnaaneq nunatsinni ukiuni marlunni najugaqarsimallunilu akileraartussaataitanermik piunasaqaat sukaterneqarpoq, ukiut tallimannagortinneqarluni. Tamanna inissaminiiginnarpoq.

Ukiorpassuarni umiatsiaararsorluni pingaartumik qaleralinniarnermi oqallisaasoq, tassalu paggatassiilluni pisassiisarneq aammalu umiatsiaararsortunut pineqartunut piunasunullu IOK-mik eqqussinissaq inatsisissatut siunnersuummi ammaanniarneqalerpoq. IOK-mi aqqissuussineq soqutinginaateqarpoq nunatsinnilu atuutilerpat eqqissilluni aalisarsinnaaneq anguneqarsinnaavoq, aalisartumut iluaqutaasumik tamassuma atuussinanaera misissungassaqqippoq itisilerlugu. Ilanngulluguttaaq misissugassaqqippoq assigiinngisitsinnginnissaq pillugu qaleralinniarlutik umiatsiaararsortunut, aqutsiveqarfiup 47-p avataaniittunut IOK-mik aqqissuussisinnaanerup ammaanqarnissaa, tassunga partiit aalisartullu kissaatigippassuk oqaloqataarusuppugut.

Isertuaatsumik ingerlatsinerup anguniarneqarnera Inuit Ataqatigiit iluarisimaarparputtaaq. Tassami inatsisissatut siunnersuummi ingerlatsineq aqutsinerlu isertuaatsumik ingerlanissaanut tunngaviliiniartoqarmat.

Inatsisissatut siunnersuummi inuiaqatigiit kalallit ingerlatseqatigiiffiutaata Royal Greenlandip immikkut pineqarnissaanut oqallinneq maluginiarparput. Paasilluarsinnaavarput tunngavilersortoqarmat

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

assigiingisitsisoqartariaanngitsoq. Illuatungaanili aamma paasilluarsinnaallugu inatsisissami Royal Greenlandip immikkut pineqarnissaanut tunngavilersuutaasoq. Tassalu inoqarfippassuarni ingerlatseqatigiiffik taanna piginnittunit pisussaafilerneqarluni ammatitsimmat tunitsivinnik, ingerlatseqatigiiffiit allat akilersinnaanngitsutut isigisaanni. Taamaalillnilu najugaqariuserput sumiiffinnilu pineqartuni aalisartut innuttaasullu aningaasarsiorsinnaanerannut – Taamaalillunilu nunatsinnut tapertaalluarnissaannut periarfisseeqataasoq. Royal Greenlandip immikkut pineqarniarnera pillugu isummat assigiingitsut tamakkiisumik isiginnittaaseqarluni naapiffeqartariaqarnerat pisariaqartutut isigaarput. Tassanilu suliap ingerlaqqinnerani paaseqatigiiffiusumik oqaloqatigiinnissaq pisariaqarpoq, assigiingisitsisoqassanngitsoq oqaraanni taava isumaqarpugut piumasaqaataasut tamanut atuuttariaqarput, soorlu aktiesklskabinut tungaviusumik piumasaqaatit assigiittut.

Inatsisissatut siunnersuutip saqqummerneraniilli aamma mauginiarparput nunami suliffissuarnik matusoqarnissaanik aarlerissuteqartoqarnera. Kommunenummi minnerunngitsumillu innuttaasunut tunitsiviit suliffissuillu imminut napatinnissamut aningaasarsiornikkullu isumaqaqaat. Kissaatigaarpullu inatsit atulerpat suliffissuarnik matusisoqarnissaanik oqaluttoqarnera tunngavissaqarnerasoq sukumiisumik ataatsimiitsitaliami misissorneqassasoq. Tassungalu ilanngullugu nunamut tulaassisussaataanerup annerusinnaaneranut, SIK-p tusarniaanermi akissuteqaatani eqqaaneqartumut, naaperiaanissamut amnavugut Inuit Ataqatigiinniit. Kissaatigaarpullu sulisartunut, aalisartunut kommunenullu tunitsiveqarneq pillugu kingunerluutaasinnaasut pinngitssoortinnissaat qulaajarneqassasoq.

Oqallinnermi maanna aamma uteqqianeqarpoq Naalakkersuisut pisassiisarunnaassasut. Tamannali inatsisissatut siunnersuummi takuneqarsinnaavoq eqqunngitsoq. Naalakkersuisummi inatsisissatut siunnersuummi Kapitel 5-imi §17, §18, §19 aamma §20-p iluanni pisassiisaartuussasut; pisassanik utertitsisinnallutillu uterartitsinnaassasut kiisalu agguuaaqqissinnaassasut ilaatigut naqissuserneqarpoq. Inuit Ataqatigiit isumaqarpugut tamanna pissusissamisuuginnartoq, pisassanimmi aaliangersaasassapput Naalakkersuisut, inuiaqatigiimmi pisuussutit pigivaat Naalakkersuisullu tamakkununga aaliangersaasassapput.

Aalisarnek nunatta nappatigaa ineriartortinneqarlunilu nutarterneqassaaq. Aalisakkat, puisit arferit timmissallu erligalugit atorluagarissavavut nunap inuinit iluaqutissanngortissallutigit. Inuit Ataqatigiit isumaqarpugut aalisarnermut ilinniartitsineq pitsanngorsassagipput naleqarnerulersitsineq aallaavigalugu aalisarnermut inatsit aqutissiuussissaaq. Umassusilinnik misissuineq annertusassavarput malitsigalugu Pinngortitalerivimmut

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

aningaasaliissutit qaffattariaqarpagut ilisimatuussutsikkut ilisimasagut
annertusarniarlugit taamaaliornikkut aalisagartassiissutit
qaffassinnaaniassammata. Aalisakkap tamarmi atorluarneqarnissaa
anguniagaraarput aalisarnermut inatsit aqqutigalugu naleqarnerulersisinissaq
nunatsinni angusariaqarparput.

Aningaasarsiornikkut siuariartorneq inuussutissarsiutinillu inerisaaneq
ingerlanneqassaaq avatangiisit mianeralugit aammalu aalisarnermi
ilinniartitaanerup qaffassaaffingineqarneranik kiisalu najukkami suliffissanik
pilersitsisoqassalluni naleqarnerulersitsineq aqqutigalugu nunatsinni.

Aalisarnermut inatsisissaq tunngaviatigut ajorinngilarput inunnillu
eqqornerluissanngittoq Inuit Ataqatigiit kissaatinginartiparput, imatut
paasillugu: sulisartut angerlatinneqarneranik aalisartunillu ikilisaanermik
kinguneqartariaqanngittoq Inuit Ataqatigiit isumaqarpugut. Aalisarneq
aningaasarsiorluarfiussaaq aalisartumut iluaqutaasumik aalisarnermut inatsit
aqqutigalugu aalisartunik pilliuteqarata ataatsimulli kivitseqatingiinnitsigut
aalisartumut iluaqutaasariaqarpoq. Iluarisimaarparpullu Naalakkersuisut
inatsisissatut siunnersuummi suliaqarnerminni aalisartukillisaaneq
siunertaanngitsoq naqissusermassuk.

Piujuaannartitsitsineq aallaavigalugu aalisarneq ingerlanneqassaaq
akisussaassusilimmik pisassiisarnikkut aalisarneq nunatta aningaasaqarnikkut
qiterivaa kinguaassatta aalisarnikkut ingerlataqartuarnissaaq piariaqarpoq soor-
lu siuliani Inuit Ataqatigiit oqaatigigipput ilisimatuussutsikkut ilisimasagut
annertunerusariaqarput Pinngortitalerivimmut annerusumik aningaasaliinitsigut.

Aalisarneq pillugu inatsit aalisartukillisaanermik kinguneqassanngittoq Inuit
Ataqatigiit piumasarivarput akerlianik periarfissanik ammaasariaqarpugut,
sinerissap qanittuani aalisartunik ikilisaanata utoqqalillutik aalisarunnaartussat
1950-kkunni 1960-kkunni inuunikut aalisarunnaarpata aalisartunik amingaate-
qaleratarsinnaanerput Inuit Ataqatigiit takusinnavarput massakkullu aalisar-
tunngorsinnaaneq ajornartorujussuuvoq nalunaarut malillugu 18-it 28-illu
akornanni ukioqaraanni aalisarsinnaanermut akuersisummik pissarsisoqarsin-
naavoq, nalunaarut taanna 18-28-illu akornanni ukioqartussaataaneq peerne-
qassasoq Inuit Ataqatigiit piumasarivarput Naalakkersuisunut, suummi suliffiit
allat qanoq ukioqartussaaneermik piumasaqarfiuppat? Taamaattoqanngilaq
aalisarnermi kisimi taanna atuutsinneqarpoq. Taamaammatt Inuit Ataqatigiit
Naalakkersuisut isumaqatigaat oqarmata: "Aalisarnermik ingerlataqartut
ikilisarneqarnissaat inatsisiliornermi siunertaanngimmat".

Sinerissap qanittuani aalisarneq 12 sòmil-imut annertusisinnaanera
tusarniaanermi KNAPK-mit qaqqinneqartoq Inuit Ataqatigiit suliap

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

ingerlaqqinnerani qanimut qulaajarneqartariaqartut innersuupparput. 12 sømil-imut annertusineqarpat aalisarneq imminut akilersinnaanera annertunerulissanersoq aalisartullu annerusumik periarfissaqalissanerat ineriartortitsisinnaanerulersinnaanerallu ilanngullugit misissorneqassasut isumaqarpugut. Tamatumunngalu ilanngullungu pisassiissutunik pissarsisut nunami maani naleqarnerulersitsinissamik inatsisitigut allaqqasoqassasoq Inuit Ataqatigiit kissaatigivarput partiinut allanut naaperiutingissallutigu taamaaliornikkut nunatsinni naleqarnerulersitsineq anguneqarsinnaanngusooq inatsisitigut piumasaqaataalerpat.

Pisassanik pingisaqarneq inunnut ataasiakkaanut 12,5 procent-imut qummut killilerlugu Naalakkersuisut siunniussinerat naatsumik oqaatigalugu Inuit Ataqatigiit ersarissumik isumaqataanerput oqaatingerusupparput.

Aalisartut ukiut tamaasa aalisarsinnaanermut akuersissutunik tunineqartarput aalisartut ukiut tamaasa aalisarsinnaanermut akuersissutunik tunineqartarnerat allanngortinnissaanut suliniutit aallartinneqartariaqartut Inuit Ataqatigiit isumaqarpugut tamanna qanoq iliorluni aaqqinneqarsinnaanersoq aalisartut peqatigalugit aaqqiissutissamik nassaarniarnissaq isumassarsiatsalaassasoq isumaqarpugut sulisartormi ukiut tamaasa sulisinnaanermut allagartamik pineq ajorpoq aalisartorli inuunini naallugu aalisartuusimasoq ukiut tamaasa aalisarsinnaanermut akuersissummik piniartarpoq aalisartog ataqqinarnerusumik pineqartariaqarpoq ukiut tamaasa qinnutingissaarlugu aalisarnermut akuersissut allaffissornikkut annertuumik suliaqarnermik kinguneqarpoq allanngortariaqarporlu tamanna.

Inuit Ataqatigiit isumaqarpugut Aalisarneq pillugu Inatsisartut inatsisaata allannguutissaasa pitsaaqutaanik pitsaanngequtigisinnaasaanillu ataatsimiititaliami peqqissaartumik qulaajaasoqartariaqarpoq, aningaasatigut inuiaqatigiinnullu kingunissai ersarittariaqartut kissaatigaarput aalisarnermilu inatsisiliornikkut innuttaasunik aalisartunik equinerlussanngimmat taamaammat sukumiisumik kisitsisinik peqarnissaq pingaartillutigu oqaatingeqqissavarput. Taassanilu Naalakkersuisut siunnersuuteqarnerminni tunngavigisatik qanimut ataatsimiitsitaliamut saqqummiukkumaaraat qularinngilarput kissaatigalugulu.

Qularnanngilaq aalisarnermut inatsisissaq kikkut tamarmik iluarisaanik naammassineqarsinnaanngimmat. Pingaaruteqarmalli suliaralugu kiisami naammassinissaa. Iliuseqarata oqallittuartilluta, nunatta inussuutissarsiutaa pingarneq nalorninartumiitsittuassavarput. Taamaattoqarsinnaanngilaq, ataatsimoorfissarsiorluta siunissamut periarfissiisumik inatsisiliornissamut naapeqatigiiffissarsiorta. Inuit Ataqatigiit oqaloqataassaagut allannguinnissamullu suleqataassalluta.

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

Inatsisissatut siunnersuut Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Ataatsimiitsitaliamut innersuupparput. Ataatsimiitsitaliallu taassuma ataatsimiitsitaliat allat suliaqarnermini akuutissallugit pisariaqartissappagu tassunga aamma ammalluta.

Qujanaq.